

окремих структурних підрозділах закладів охорони здоров'я та закладів вищої медичної освіти» визначають основні принципи і підходи до забезпечення безпеки у закладах охорони здоров'я, гігієнічні вимоги до проектування та будівництва закладів охорони здоров'я, особливості впливу шкідливих і небезпечних чинників виробничого середовища, що діють на медичних працівників у структурних підрозділах закладів охорони здоров'я, а також заходи та засоби, спрямовані на зменшення несприятливої дії виробничих чинників на організм медичного працівника в окремих структурних підрозділах закладів охорони здоров'я.

Зрештою, у двох останніх главах навчального видання «Небезпечні інфекційні захворювання у роботі медичних працівників» і «Основи виробничої безпеки медичних працівників» розглядаються питання щодо визначення потенційно небезпечних біологічних чинників виробничого середовища, які можуть несприятливо впливати на організм працівників, уміння адекватно використовувати засоби індивідуального захисту для попередження потрапляння біологічного матеріалу від пацієнта до організму медичного працівника та організовувати заходи протидії поширенню інфекційних захворювань в умовах закладів охорони здоров'я, проводити екстрену постконтактну профілактику небезпечних інфекційних захворювань, обґрунтовувати та впроваджувати оздоровчі, санітарно-гігієнічні і санітарно-протиепідемічні заходи.

Отже, необхідно підкреслити, що зміст навчального посібника повно та всебічно відображає вимоги спеціальних компетенцій підготовки фахівців-медиків й чітко спрямований на досягнення програмних результатів навчання, передбачених навчальними документами другого магістерського рівня вищої освіти. Загалом навчальне ви-

дання містить понад 500 тестових та близько 200 ситуаційних завдань.

Навчальний посібник написаний у доступній для студентської молоді формі, лаконічно і цілісно.

Список літературних джерел надає достатньо повну інформацію щодо діючих правових та організаційно-правових документів, які регламентують санітарно-гігієнічні характеристики умов праці медичних працівників і виробничої безпеки в умовах закладів охорони здоров'я.

Заслужовує на схвалення і той факт, що подібне видання є першим виданням подібного змісту в Україні.

Таким чином, навчальний посібник «Тестові завдання і ситуаційні задачі з охорони праці у галузі» (Автори: проф., академік НАМН України Яворовський О.П., проф. Паустовський Ю.О., проф. Никитюк О.А. та ін.; за редакцією професора, академіка НАМН України О.П. Яворовського та професора І.В. Сергеті) підготований відповідно до примірної навчальної програми з предмету, містить достатню інформаційне забезпечення процесу засвоєння навчального матеріалу студентами і забезпечує здійснення ефективного контролю якості підготовки, у повному обсязі відповідає сучасним вимогам до підготовки видань подібного змісту, отже, заслуговує на всебічне схвалення та може бути рекомендований до широкого використання як навчальний посібник для студентів закладів вищої медичної освіти. Незаперечним є й той факт, що видання буде корисним і для лікарів-інтернів, і для практичних лікарів, знайде достойне місце у структурі безперервного професійного розвитку сучасних медичних працівників.

ТАРАСЮК В.С.,
професор кафедри
медицини катастроф
та військової медицини
Вінницького
національного
медичного університету
імені М.І. Пирогова

ACTUAL AND TIMELY MONOGRAPH АКТУАЛЬНА І СВОЄЧАСНА МОНОГРАФІЯ

В останні роки різко загострилася проблема ендокринної патології, і одне з провідних місць тут посідає захворюваність на рак щитоподібної залози. Темпи зростання останньої є на сьогодні чи не найбільшими серед усіх нозологій. Безумовно, провідною у цьому процесі є роль екологічного чинника. Ось вже понад 30 років у численних наукових та публіцистичних працях висвітлюється патогенетична роль радіоактивного йоду. Не менш поширеними є наукові досягнення щодо внеску у захворюваність ендемічного фактора – йододефіциту.

Хоч якими б значними були вказані чинники, урахування тільки їх не може пояснити факт зростання захворюваності на рак ще з початку 40-х років минулого століття, з одного боку, як і факт наявності такого процесу на територіях, зовсім не пов'язаних ані з радіацією, ані з йододефіцитом, з іншого боку. Усе зазначене дає підстави передбачити, що проблема раку щитоподібної залози є багатофакторною.

Відповідно до цього поряд з загальноновизнаними чинниками (радіацією, йододефіцитом) мають діяти інші фактори.

Останнім часом це пов'язується з інтенсивним збільшенням в оточенні людини широкого кола хімічних речовин, що характеризуються як ендокринні дизраптори (руйнівники). Особливу небезпеку серед них являють собою пестициди, препарати побутової хімії та антропогенні речовини промислового походження.

З цих позицій монографія «Канцерогенні сполуки атмосферного повітря та рак щитоподібної залози», підготована групою авторів на чолі з професором І.О. Черниченком, є надзвичайно актуальною та своєчасною.

Рецензія на монографію
«Канцерогенні сполуки атмосферного повітря та рак щитоподібної залози». Автори: **І.О. Черниченко, О.М. Литвиченко, Н.В. Баленко, Л.С. Соверткова.**
За загальною редакцією
І.О. Черниченка.
К. : «Деркул». К.-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2018. 224 с.

© Хоменко І.М. СТАТТЯ, 2019.

Це практично є першою у країні науковою монографічною працею, в якій звертається увага саме на ендокринні дизраптори. При цьому науково обґрунтовується їхня роль в етіології раку щитоподібної залози двома шляхами: опосередковано, з визначенням ролі територіальних особливостей та характеру промислового розвитку і напряму з визначенням канцерогенного інгаляційного навантаження на населення низки населених пунктів.

Автори монографії І.О. Черниченко, О.М. Литвиченко, Н.В. Баленко та Л.С. Соверткова мають значний досвід у галузі гігієни канцерогенних факторів у довкіллі, набутий у ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва НАМН України», у лабораторії канцерогенних факторів, яка є єдиною в Україні, де здійснюються такого роду дослідження.

Монографія містить 6 вельми лаконічних, але насичених фактичним матеріалом розділів. Перший розділ започатковує аналіз сучасних поглядів на роль антропогенних чинників у формуванні патології щитоподібної залози. Розгляд цього питання здійснюється у динаміці з охопленням різних проявів (функціональних та органічних) змін щитоподібної залози і прогнозу розвитку онкопатології.

Далі автори обґрунтовують провідну роль атмосферного повітря як первинного ланцюга формування канцерогенного навантаження на населення, визначення внеску окремих пріоритетних речовин, які стабільно реєструються і комплексно впливають на організм.

Принципово новим є підхід, реалізований у роботі, пов'язаний з визначенням канцерогенних та неканцерогенних ризиків. Це дозволяє розраховувати кількісні параметри розвитку, такі як кількість ймовірних випадків раку, а також визначити основні органи та системи організму, які зазнають впливу існуючого забруднення. Оскільки спостереження авторів охоплюють значний обсяг часу, це дозволяє побачити динамічні зміни їх залежно від стану забруднення повітря.

Останнє підтверджується даними третього розділу, де розглядаються проблеми онкологічної захворюваності. Динамічний розгляд захворюваності майже за 20-річний період засвідчив суттєві зміни в її структурі. Зокрема, доведено, що на тлі спаду захворюваності на рак органів дихання та травного тракту в останнє десятиріччя спостерігається значне збільшення онкопатології ендокринних органів, у тому числі щитоподібної залози. Питома вага раку щитоподібної залози наразі досягла майже 3% загальної онкозахворюваності, а інтенсивність приросту за останні 20 років склала 185%. Причому, як підкреслюють автори, водночас відбувається зміна характеру забруднення, що засвідчує роль зовнішніх чинників у формуванні онкозахворюваності.

Викликає інтерес матеріал наступного розділу, в якому наводяться дані власних досліджень з поширеності раку щитоподібної залози на території України з урахуванням промислових, економічних та ендемічних особливостей. На підтвердженні ролі зовнішніх чинників показана відносно висока захворюваність в областях з переважно промисловим чи сільськогосподарським характером. Зроблено акцент на ролі ендокринних руйнівників, до яких належать ідентифіковані авторами канцерогени, передусім поліциклічні ароматичні вуглеводні та важкі метали, і, безумовно, пестициди.

У п'ятому розділі дано оцінку ролі канцерогенних речовин атмосферного повітря у формуванні захворюваності населення на рак щитоподібної залози. Зважаючи, що формування онкологічної патології, як відомо, не є гострим явищем, а проявляється у віддалений період, проведено порівняння динаміки обумовленого хімічними канцерогенами ризику з показниками захворюваності населення у часі і встановлено, що максимальний кумулятивний ефект спостерігається за 10 років.

Цікаво, що з усього комплексу ідентифікованих речовин достовірно впливають на щитоподібну залозу лише 4 канцерогени, що відповідає біології їхньої дії, яка проявляється у

тропності до тих чи інших органів та систем.

І нарешті, у заключному шостому розділі автори монографії, систематизуючи існуючі власні та літературні дані, висловлюють свою думку щодо механізмів дії канцерогенів, результатом якої є рак. При цьому добре аналізують як епігенетичні, так і генотоксичні шляхи впливу.

Таким чином, у монографії на основі останніх власних і літературних даних авторами розглянуто різні ключові екологічні аспекти впливу канцерогенів на формування раку щитоподібної залози, які, безумовно, несуть нові знання щодо теорії процесу та практики з питань запобігання шкідливих ефектів.

Отже, монографія «Канцерогенні сполуки атмосферного повітря та рак щитоподібної залози» є піонерською, виданою за більш ніж десятирічний період у галузі онкогігієни, в якій робиться акцент на ролі якісного та кількісного стану забруднення атмосферного повітря у формуванні рівня онкозахворюваності та її структури, а показники ризиків важливі для розробки профілактичних заходів.

Загалом цікава розробка Черниченка І.О. та співавторів відзначається теоретичною і практичною новизною. Розроблені теоретичні принципи та методичні підходи накреслюють подальші шляхи розвитку проблеми. Хочеться побажати авторам вже найближчим часом проаналізувати роль зовнішніх чинників у формуванні захворювань усього спектра ендокринних і гормональних новоутворень.

Безумовно, робота має зацікавити фахівців медичного та екологічного спрямування, знайти відображення у навчальному процесі медичних та екологічних спеціальностей.

Книга написана гарною мовою, а широкий погляд на проблему робить її цікавою та важливою у сфері медицини, громадського здоров'я та екології.

ХОМЕНКО І.М.,
завідувач кафедри
громадського здоров'я
НМАПО імені П.Л. Шупика
доктор медичних наук,
професор